यथा च भरतो राजा दौष्मन्तिः पृथिवीपतिः । शाकुन्तलो महावीर्य्यस्तव पूर्व्वपितामहः । ५०

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ असंशयं वाजिमेधः पावयेत् पृथिवीपतिं । अभिप्रायस्तु मे कश्चित्तं त्वं श्रोतुमिहार्हसि ।

इमं ज्ञातिवधं कृत्वा सुमहान्तं द्विजोत्तम । दानमल्पं न शक्नोमि दातुं वित्तञ्च नास्ति मे ।

न च बालानिमान्दीनानुत्सहे वसु याचितुं । तथैवार्द्रव्रणान् कृच्छ्रे वर्त्तमानान्नृपात्मजान् ।

स्वयं विनाश्य पृथिवीं यज्ञार्थं द्विजसत्तम । करमाहारयिष्यामि कथं शोकपरायणः ।

दुर्य्योधनापराधेन वसुधा वसुधाधिपाः । विनष्टा योजयित्वाऽस्मानकीर्त्त्या मुनिसत्तम । ५५

दुर्य्योधनेन पृथिवी क्षयिता वित्तकारणात् । कोशश्चापि विशीर्णोऽसौ धार्त्तराष्ट्रस्य दुर्म्मतेः ।

पृथिवी दक्षिणा चात्र विधिः प्रथमकल्पितः । विद्वद्भिः परिदृष्टोऽयं शिष्टो विधिविपर्य्ययः ।

न च प्रतिनिधिं कर्त्तुं चिकीर्षामि तपोधन । अत्र मे भगवन् सम्यक् साचिव्यं कर्त्तुमर्हसि ।

एवमुक्तस्तु पार्थेन कृष्णद्वैपायनस्तदा । मुहूर्त्तमनुसञ्चिन्त्य धर्म्मराजानमब्रवीत् ।

॥ व्यास उवाच ॥ कोशश्चापि विशीर्णोऽयं परिपूर्णो भविष्यति । विद्यते द्रविणं पार्थ गिरौ हिमवति स्थितं । ६०

उत्सृष्टं ब्राह्मणैर्यज्ञे मरुत्तस्य महात्मनः । तदानयस्व कौन्तेय पर्य्याप्तं तद्भविष्यति ।

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कथं यज्ञे मरुत्तस्य द्रविणं तत्समाचितं । कस्मिंश्च काले स नृपो बभूव वदताम्वर ।

॥ व्यास उवाच ॥ यदि शुश्रूषसे पार्थ शृणु कारन्धमं नृपं । यस्मिन् काले महावीर्य्यः स राजासीन्महाधनः ।

इति श्रीमहाभारते आश्वमेधिके पर्व्वणि अश्वमेधिके पर्व्वणि संवर्त्तमरुत्तीये तृतीयाऽध्यायः ॥ ३ ॥

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ शुश्रूषे तस्य धर्म्मज्ञ राजर्षेः परिकीर्त्तनं । द्वैपायन मरुत्तस्य कथां प्रब्रूहि मेऽनघ ।

॥ व्यास उवाच ॥ आसीत् कृतयुगे तात मनुर्दण्डधरः प्रभुः । तस्य पुत्रो महाबाहुः प्रसन्धिरिति विश्रुतः । १५

प्रसन्धेरभवत् पुत्रः क्षुप इत्यभिसंज्ञितः । क्षुपस्य पुत्रस्त्विक्ष्वाकुर्म्महीपालोऽभवत् प्रभुः ।

तस्य पुत्रशतं राजन्नासीत् परमधार्म्मिकं । तांस्तु सर्व्वान्महीपालानिक्ष्वाकुरकरोत् प्रभुः ।

तेषां ज्येष्ठस्तु विंशोऽभूत् प्रतिमानं धनुष्मतां । विंशस्य पुत्रः कल्याणो विविंशो नाम भारत ।

विविंशस्य सुता राजन् बभूवुर्द्दश पञ्च च । सर्व्वे धनुषि विक्रान्ता ब्रह्मण्याः सत्यवादिनः ।

दानधर्म्मरताः शान्ताः सततं प्रियवादिनः । तेषां ज्येष्ठः खनीनेत्रः स तान् सर्व्वानपीडयत् । २०

खनीनेत्रस्तु विक्रान्तो जित्वा राज्यमकण्टकं । नाशक्नद्रक्षितुं राज्यं नानुरज्यन्त तं प्रजाः ।

तमपास्य च तद्राज्ये तस्य पुत्रं सुवर्च्चसं । अभ्यषिञ्चन्त राजेन्द्र मुदिता ह्यभवंस्तदा ।

स पितुर्विक्रियां दृष्ट्वा राज्यान्निरसनं तथा । नियतो वर्त्तयामास प्रजाहितचिकीर्षया ।

ब्रह्मण्यः सत्यवादी च शुचिः शमदमान्वितः । प्रजास्तञ्चान्वरज्यन्त धर्म्मनित्यं मनीषिणं ।

तस्य धर्म्मप्रवृत्तस्य व्यशीर्य्यत् कोशवाहनं । तं क्षीणकोशं सामन्ताः समन्तात् पर्य्यपीडयन् । २५

स पीड्यमानो बहुभिः क्षीणकोशाश्ववाहनः । आर्त्तिमार्च्छत् परां राजा सह भृत्यैः पुरेण च ।

न चैनमभिहन्तुं ते शक्नुवन्ति बलक्षये । सम्प्रवृत्तो हि राजा स धर्म्मनित्यो युधिष्ठिर ।

यदा च परमामार्त्तिं गतोऽसौ सपुरो नृपः । ततः प्रदध्यौ स करं प्रादुरासीत्ततो वरं ।